

La torre dels pares. Aproximació arquitectònica i històrica

Rebut: 5-10-2017

Acceptat: 2-11-2017

Lola Morell Gómez

Professora i arquitecta

Investigadora independent

Resum

L'article intenta oferir una aproximació arquitectònica i històrica a la Torre dels Pares, amb algunes reflexions sobre arquitectura rural i patrimoni.

El conjunt, declarat B.I.C., és una alqueria fortificada situada enmig de l'horta de Gandia, envoltada de tarongers i un bon exemple de l'arquitectura rural valenciana.

L'alqueria està formada per diversos volums construïts en diferents èpoques per a complir funcions relacionades amb tasques agrícoles o ramaderes de la finca, ja que la mateixa havia arribat a funcionar com una granja camperola integral. La singular torre sentinella, reconeixible a certa distància, n'és el cos més destacat i el més antic. El remat superior va ser obra dels pares jesuïtes i d'ahí ve el seu nom. Els altres cossos que en formen part, són l'habitatge senyorial i els espais annexos que funcionaren com a trapig, magatzem, quadra, escorxador, etc., segons l'època.

Paraules claus: arquitectura rural, la Safor, arquitectura valenciana

Abstract

The article attempts to offer an architectural and historical approach to the Torre dels Pares, with some reflections on rural architecture and heritage.

The building, declared B.I.C., is a fortified farmhouse located in the middle of the Gandia orchard, surrounded by orange trees and a good example of Valencian rural architecture.

The farmhouse is made up of several volumes built at different times to perform functions related to agricultural or livestock tasks of the farm, it used to be a crop and livestock farm. The unique sentinel tower, recognizable from certain distance, is the most prominent and

oldest part. The top row was the work of the Jesuit priests and it is named after them. The other parts are the manor house and the annexed spaces that worked as sugar mill, warehouse, stable, slaughterhouse, etc., depending on the time.

Key words: rural architecture, la Safor, Valencian architecture

El meu agraïment a totes les persones que m'han ajudat, als que estimen el patrimoni rural, i especialment a Cristóbal, per obrir-me les portes de la Torre dels Pares.

L'alqueria: arquitectura rural valenciana i patrimoni

En l'actualitat, el patrimoni urbà resulta el més visible i el que està més instal·lat a la memòria col·lectiva. Però, enmig del nostre paisatge o territori agrícola, de forma disseminada, amb més o menys sort, trobem elements amb un valor històric, artístic i etnològic remarcable.

Un bon exemple n'és la Torre dels Pares, a Gandia. I per aproximar-nos a ella estem obligats a parlar d'arquitectura rural. Tipològicament, aquest conjunt, tal i com l'observem hui dia, forma part de les alqueries, construccions rurals valencianes que se situen al mig de la nostra horta de regadiu. Es tracta d'un habitatge dispers amb una xicoteta granja camperola annexa que alberga els diferents espais necessaris per a l'explotació agrícola o ramadera i una singular torre que li dona nom i s'eleva per sobre de les teulades dels cossos.

Aquest tipus d'arquitectura rural, format per diferents volums, amb funcions específiques i articulats entre si, adquireix una gran uniformitat tipològica al llarg dels segles¹. Històricament, les alqueries es concentren allà on hi ha hagut una major proporció de senyors o grans propietaris de terres, que eren els qui les edificaven.

En l'actualitat, a la comarca de la Safor, encara conservem un nombre considerable d'alqueries, de diferents èpoques, si bé no disposem d'un catàleg de conjunt. A més, les alqueries no són l'única construcció o element patrimonial relacionat amb l'agricultura que engloba habitatge i espais per al treball o magatzem. Amb una menor proporció, trobem

1. DEL REY I AINAT, Miquel, *Arquitectura rural valenciana*. Pàg. 13 La casa rural dispersa es troba en àmplies zones del camp valencià a partir del segle XVI i arriba a la seua plenitud en els segles XVIII i XIX, i fins i tot en el primer terç del segle XX. En una primera època influeixen particularment sistemes compositius dels territoris italians de la Corona d'Aragó i més tard de la Cort dels Habsburg, amb un llenguatge classicista.

algunes cases disperses amb riurats i altres elements adossats (molts d'ells desapareguts), masos en terrenys de secà, i barraques i refugis de pedra en sec en zones de muntanya, si bé aquests tenen una menor entitat i molt més simples.

D'altra banda, parlar de la Torre dels Pares ens porta a reflexionar sobre el valor patrimonial del seu conjunt des de diferents vessants: l'arquitectònica, la històrica, la cultural, la paisatgística i l'etnològica. Al nostre parer, el valor d'aquesta alqueria sobrepassa la singularitat de la torre, fins i tot de l'habitatge i espais annexos. La seua raó de ser, la seua evolució com a patrimoni construït, la relació amb els distints conreus que s'han succeït en l'horta annexa, i el paisatge i la imatge que han quedat configurats, representen una manifestació vernacular de gran riquesa. Amb tot, constitueix part de la nostra identitat cultural, símbol d'un lligam que ha sobreviscut als canvis urbanístics i socials -que cal preservar- i que és capaç de connectar passat, present i futur.

La Torre dels Pares des de l'accés del camí que porta el seu nom.

Situació i entorn de la Torre dels Pares

La Torre dels Pares està situada en un hort de tarongers, al sud-est del municipi de Gandia, en la zona de Rafalcaïd², contigua a la zona anomenada de la Vela i al sector Sanxo Llop. Li-

2. Aquesta denominació fa referència a un antic nucli de població que esitia en època romana i va prendre el nom dels Rafels en època musulmana.

mita amb els termes de Guardamar i Daimús al nord, i amb el del Guardamar a l'est. Es troba a una distància de 2,5 kilòmetres del centre històric de Gandia i a menys de 3 de la mar.

L'accés principal i històric a l'alqueria es produeix des de l'anomenat camí de la Torre dels Pares, el qual té el seu punt d'inici en la part sud-oest de l'actual centre comercial La Vital. D'aquest camí, com a via històrica, ja se'n parla des de 1404 i comunicava les viles de Gandia i Piles. També s'hi pot accedir per altres camins i des de la carretera de Guardamar.

Tot i trobar-se en la perifèria de Gandia, la situació geogràfica de la Torre dels Pares afegeix més valor al conjunt per raons diverses. D'una banda, la visibilitat de la torre de l'alqueria des de camins, carreteres com la de Daimús o la Gandia-Oliva i punts pertanyents a diversos municipis, fa que el conjunt siga clarament reconegut com una fita i element fix del paisatge, identificable com a patrimoni rural. D'altra banda, la seua ubicació permet un fàcil accés des de Gandia i altres poblacions.

L'entorn de la Torre dels Pares és una de les zones agrícoles més extenses que encara queden en Gandia. Actualment, l'alqueria té adscrites 88 fanecades de terra, amb xarxa de regadiu, en producció i de propietat municipal.

L'elevació de la torre, la monumentalitat del conjunt arquitectònic –que s'entreveu per sobre dels tarongers–, unes palmeres i arbres fruitals informen a certa distància de la situació de l'alqueria. En les proximitats a la Torre dels Pares, trobem la bassa de Vivanco i el Motor de la Torre. La bassa de Vivanco és un element etnològic de gran valor, citat en les

La Torre dels Pares vista des de dins de la parcel·la.

observacions del botànic Cavanilles. Té unes dimensions considerables, aproximadament 3 fanecades de superfície i 3 metres de profunditat. Era utilitzada per a regar l'antiga finca de l'alqueria quan tenia 1.000 fanecades adscrites.

El Motor de la Torre forma part del patrimoni hidràulic de la Safor i quedava situat enmig de la propietat de la Torre dels Pares, quan la finca era major. En l'actualitat, un 50% de la propietat d'aquest motor correspon als horts adscrits a l'alqueria i continua utilitzant-se per a regar segons les necessitats.

L'alqueria fortificada Torre dels Pares, bé d'interés cultural (B.I.C.)

La Torre dels Pares va ser declarada de Bé d'Interés Cultural en 2010, amb la categoria de Monument i amb la denominació "alqueria fortificada Torre dels Pares", sent els usos permesos els que siguen compatibles amb la posada en valor i gaudi patrimonial del bé.

El B.I.C. pren el nom de la tipologia del conjunt, ja que morfològicament es tracta d'una alqueria, en tant que hi ha un habitatge lligat a una propietat agrària de regadiu-, i aquestà és considerada fortificada pel caràcter defensiu i de vigilància que li atribueix la torre. Va rebre la denominació "dels Pares", en relació als pares jesuïtes, els quals la tingueren en propietat quasi dos-cents anys, com després explicarem.

La resta de les parcel·les que formen el perímetre de protecció del B.I.C. estan ocupades per de tarongerars i només trobem dues cases de camp en les parcel·les més allunyades a l'alqueria.

Descripció general de la Torre dels Pares

En una aproximació inicial, donat l'estat actual de l'alqueria i les últimes intervencions importants que es van realitzar en la mateixa a partir de 1920, podem classificar l'habitatge de l'alqueria com una casa senyorial -rural-, amb un pati tancat al darrere, amb una configuració més o menys quadrada.

Els diversos cossos articulats al voltant del pati foren construïts en diferents moments per a complir una funció concreta i transformats segons el tipus de cultiu dels horts adscrits a l'alqueria o les necessitats d'aquells que l'han ocupada al llarg dels segles.

Des de l'exterior, s'identifica de forma bastant unitària, malgrat la quantitat d'intervencions realitzades en les seues façanes i la diferència d'altura entre alguns dels seus elements.

En el camí de la Torre dels Pares, trobem l'accés principal a l'hort, des del qual s'obri entre tarongers, un camí de grava franquejat per algunes espècies ornamentals, que ens condueix, a mode de passeig, a l'entrada de l'alqueria. Provablement hi havia en aquest accés a l'hort una porta que lligaria amb la monumentalitat del conjunt.

L'entrada a l'alqueria se situa en la façana principal, a l'est, i al seu davant hi ha un espai obert amb quatre bancs de rajola revestits amb taulells de motius florals que s'utilitzaria per a tasques organitzatives relacionades amb els treballs, com ara rebre jornalers, les relacions socials i l'esbarjo segons l'època de l'any³.

Entre els distints cossos de l'alqueria destaca la torre, que s'eleva a l'extrem nord-est del pati i pren un caràcter hegemònic quan s'observa el conjunt a certa distància.

Accés principal a l'alqueria i espai obert amb bancs i espècies ornamentals

3. Aquesta seria una composició típica d'un hort valencià de tarongers, burgès, on no es perd de vista el prestigi social basat en la propietat de la terra i s'introdueixen elements propis del medi urbà que junt amb el cultiu del taronger van fer l'última gran transformació del paisatge rural de diferents zones com la Safor, des de finals del segle XIX fins ben entrat el segle XX.

L'habitatge principal de l'alqueria se situa en el volum que dona a l'est. Actualment consta d'una planta baixa, una planta primera i una planta tercera incompleta. Tot fa pensar que aquest volum sempre ha sigut ocupat amb els espais de la residència dels propietaris. Altres zones d'aquest cos s'han destinat a oficina, espais administratius i espais per al servei domèstic.

El cos situat al sud ha sigut destinat principalment a activitats agrícoles, a la cria d'animals i com a magatzem, si bé, en una de les últimes transformacions, la planta primera es va transformar per allotjar algunes estances per ampliar l'habitatge principal.

En el cos situat a nord hi havia habitatges de jornalers, escorxador, magatzems i espais per a activitats agrícoles, mentre a l'oest de l'alqueria, una porxada comunica els dos volums relacionats amb les activitats de l'alqueria en planta primera i un mur tanca el conjunt en aquesta zona.

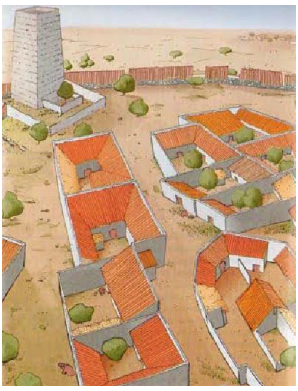
No podem determinar de forma clara el moment de l'origen de l'alqueria però amb l'estudi d'algunes fonts i l'anàlisi de les seues parts i elements arquitectònics, hem intentat realitzar una cronologia aproximada de la mateixa, aproximant-nos-nos la configuració inicial i a l'evolució que ha tingut fins l'estat actual⁴.

Aproximació a les fases constructives

Hem tractat de diferenciar les fases i noms que ha tingut l'alqueria des del seu origen, fixant-nos alhora en tres àmbits diferents: l'arquitectònic, l'agrícola i la propietat. A partir de l'anàlisi de la construcció mateixa, amb diferents documents i fonts bibliogràfiques, hem elaborat un esquema aproximant-nos a les distintes fases i usos que ha tingut la Torre dels Pares com a construcció o explotació agrícola i la finca o la zona sobre la que se situa. Diguem que aquesta cronologia és aproximativa perquè no totes les fonts bibliogràfiques coincideixen i encara queda molt per estudiar.

4. En tot cas, és una aproximació oberta, inacabada, fruit de l'estima pel patrimoni rural i que esperem que siga ampliada i millorada amb rigor, en el temps, des de diferents vessants.

<p>ORÍGEN</p>	<p>L'origen, com a lloc habitat en l'emplaçament de la Torre dels Pares, podria remuntar-se als primers colonitzadors pels diversos testimonis de caràcter arqueològic que s'han trobat en les immediacions de l'alqueria. Excavacions dutes a terme en el subsòl per a realitzar una bodega, descobriren estrats fluvials que evidenciarien que antigament l'àrea d'influència del riu Serpis arribava fins la zona. Aquest fet estaria relacionat amb la troballa de nombroses restes ceràmiques de traça molt primitiva i utensilis de sílex. A més a més, la proximitat a Daimús –població de provat origen greco-romà on se situava un embarcador de productes indígenes en el delta del riu, reforçaria la localització d'aquest nucli habitat.</p>
----------------------	---

<p>ÈPOCA DE DOMINI MUSULMÀ</p> <p>Recreació de l'alqueria andalusina de Bofilla amb la seua torre i albacar, basat en els dibuixos de López Elum i publicat en A. Furió (coord.), Historia de Valencia, 2000</p>	<p>El lloc passaria a ser un “rahal” o rafel, finca d'esbarjo amb horta i una torre defensiva que podria haver-se construït al segle XI.</p> <p>Aquesta alqueria, de la mateixa forma que la del Duc, la de Miramar, la de Guardamar i Piles haurien format cap a la costa una línia d'ocupació i colonització del sòl. En aquell moment, la població de la Safor estava agrupada en tres villes, a l'ombra dels castells més importants, que eren el de Bairen (Gandia), el Rebollet (Oliva) i el de Vilallonga, i 26 alqueries repartides per les terres planes de la costa i junt a les corrents fluvials, les més importants amb un hort, “rahal” i torre defensiva. Aquestes alqueries eren o bé un mínuscul conjunt de cases disperses o bé estaven formades per una gran construcció única.</p>
---	--

<p>ÈPOCA MEDIÉVAL</p>	<p>Després de la reconquesta, l'alqueria fortificada acabà formant part de la propietat dels Balaguer, senyors que tingueren en possessió altres alqueries. Constava de 162 fanecades de terra i va passar a ser coneguda com Alqueria dels Balaguer.</p> <p>Els vestigis apunten que l'origen de la torre actual podria ser de finals del segle XIV o principis del XV i l'habitatge s'annexaria més tard, durant, el XV. La torre per a la vigilància costanera s'hauria reconstruït sobre una almohade anterior. Posteriorment es realitzaran transformacions en aquests volums i es construiran altres cossos annexos per als treballs agrícoles i ramaders. Durant aquests anys la finca seria de secà i hauria estat dedicada majoritàriament al cultiu de la vinya.</p> <p>Centrant-nos en el volum de l'habitatge, si el comparem amb la distribució original en planta de l'Alqueria del Duc, aquella té composició de planta basilical, quadrada, amb un pati interior i esquema tipològic totalment distint al de la Torre dels Pares. La composició de les façanes també és diferent. L'habitatge de la Torre dels Pares tindria una distribució en origen proto-renaixentista amb una planta i façanes centrades a partir d'un eix, en dues cruïxies, murs paral·lels a façana on existeix la composició, el ritme i la simetria. Així, és evident que és, almenys conceptualment, d'època posterior.</p> <p>El caràcter senyorial i monumental de l'alqueria és evident en l'estat actual. Fent una abstracció cap al que seria l'habitatge inicial, probablement del segle XV, amb una forma molt més senzilla, on observem el caràcter senyorial que s'aproximaria al palau rural o residència senyorial lligada a la propietat agrícola.</p>
<p>1.486 - 1.609</p>	<p>L'Alqueria dels Balaguer és venuda l'any 1.486, per 22.000 sous, a Pere Lluís de Borja, primer duc de Gandia, al no poder els propietaris satisfer ni els censals que pesaven sobre la propietat ni els impostos.</p> <p>No hem trobat més informació sobre l'ús* de l'alqueria durant els anys que va ser propietat dels Borja, però per les dades d'èpoques posteriors, pensem que s'hauria continuat dedicant principalment al cultiu de la vinya.</p>

* En canvi, l'Alqueria del Duc, també fortificada i situada en un bell paratge de llacunes i ullals, amb l'habitatge senyorial del s. XVI constituït sobre la planta d'un altre anterior dels s. XIV, servia de finca de recreació i vacances estivals per a aquesta família.

1.609 – 1.767	<p>L'any 1609 l'alqueria passa a mans dels jesuïtes i s'inscriu al patrimoni del Col·legi-Universitat de Gandia. Aquests la utilitzaren com a residència d'estiu i iniciaren una ampliació de la propietat amb compres i permutes als camperols veïns per convertir-la en una explotació integral d'agricultura i ramaderia.</p> <p>Algunes fonts diuen que la torre va ser obra dels pares jesuïtes però entenem que el seu projecte del 1.608 (abans d'adquirir-la) consistiria en una reforma de la que ja existia, per elevar-la i construir el remat superior i la coberta (fins aquell moment hauria tingut un remat pla, igual que altres torres sentinella anteriors). El nou remat és idèntic al de la torre que queda oculta a la Universitat de Gandia. En tot cas, la imatge actual de la torre seria fruit de la intervenció dels jesuïtes en la part superior i a ells es deu el nom de la Torre dels Pares amb que va passar a ser conegut el conjunt de l'alqueria fins l'actualitat.</p> <p>Els pares jesuïtes realitzaren les transformacions més importants dels paisatge, ja que van convertir bona part de les terres de secà en regadiu. De la vinya, es va passar al cultiu de la canyamel en el segle XVII i es va construir o adaptar el cos annex situat al sud en trapig.</p> <p>El trapig segueix el model comarcal, se situa en "L" respecte l'habitatge senyorial. Té unes dimensions de 21 x 11 metres en planta i dos altures amb arcades superposades, amb sis arcs rebaixats en planta baixa i sis arcs de mig punt en la planta superior. Els arcs quedaven oberts a l'exterior per a ventilar el procés d'obtenció del sucre. Les moles i altres instal·lacions deuriem situar-se al pati.</p> <p>Els jesuïtes també van construir la bassa de Vivanco, ja en el segle XVIII, per a regar la finca que va arribar a tindre unes 1.000 fanecades i que segons els escrits de Maians, rebia "furtivament" aigua de la Font d'en Carròs per al regadiu.</p> <p>Al segle XVIII, quan la canyamel entra en declivi, es planten moreres i s'adapta i s'amplia el volum del trapig 9,30 metres més en sentit longitudinal per al cultiu de cucs de seda.</p>
---------------	---

1.767 - s. XX	<p>A partir de 1.767, amb l'expulsió dels jesuïtes aquests abandonen la finca i passa a mans privades, amb distints tenidors fins al segle XX. Entre els distints propietaris hauria estat, almenys durant un temps, la família Vallier, a mitjan segle XIX, segons document consultat a l'Arxiu Històric de Gandia amb una relació dels propietaris i habitants de les alqueries gandianes de l'època,</p> <p>Durant el segle XIX, una societat anglesa va tractar de reintroduir sense èxit el cultiu de la canyamel a la Torre dels Pares.</p>
s. XX - 2.010	<p>Durant aquest període la Torre dels Pares és propietat de la família Velázquez Alhama que la utilitza també com a residència d'estiu.</p> <p>La finca s'especialitza en el cultiu del taronger, que perdura fins l'actualitat, i es produeixen bastants canvis en les construccions de l'habitatge i cossos annexos.</p> <p>A partir de 1.920 es realitza una reforma important en el volum de l'habitatge principal: s'afegeixen dos espais davant la façana principal en la planta baixa, s'amplia cap al nord i es construeix una segona escala, es modifiquen finestres, s'eleven zones per aconseguir espais en la segona planta, s'ocupen alguns espais de la primera planta del trapig, i es construeix una nova coberta en aquest volum.</p> <p>Amb aquesta reforma, la residència senyorial se situa principalment en la primera planta, que serà una zona privada, amb habitacions més luxoses, revestides de paviments de ceràmica hidràulica molt estimables i acabaments amb materials més nobles. Els espais de la planta baixa tenen uns acabats més senzills i alguns eren utilitzats com a oficina o per a les relacions comercials.</p> <p>La resta dels espais del trapig s'adapten per a funcionar com a quadra i estable en la planta baixa i magatzems en la planta superior.</p> <p>El cos situat al nord i el pòrtic que tanca el pati a l'oest, tal i com els observem en l'actualitat, s'haurien construït a finals del segle XIX o principis del. XX i han allotjat espais per a magatzem, escorxador, i espais d'habitatge per a treballadors de la finca.</p>

Fotografia de la Torre dels Pares de l'any 1920. Font: Arxiu Històric de Gandia.

<p>2.010 - 2.017</p>	<p>L'any 2.010 l'Ajuntament de Gandia compra la Torre dels Pares a la família Velázquez Alhama i també 88 fanecades de terra adscrites dedicades al cultiu del taronger, així com la meitat del motor de reg. En l'actualitat la finca de tarongers es troba a ple rendiment i s'han plantejat diferents propostes per a donar-li un ús al conjunt de l'alqueria.</p> <p>L'estat de conservació és diferent segons zones dels diferents cossos, ja que des que va deixar d'estar habitada s'ha accelerat el procés de degradació.</p> <p>Hi ha zones en pitjor estat, on ha sigut necessària una actuació de reforç amb puntals durant el 2.017. L'habitatge principal es troba en millors condicions malgrat que alguns espais van patir diversos robatoris i actes vandàlics.</p>
----------------------	---

Imatge actual de la façana, on s'observen els canvis realitzats després de 1920.

Aproximació constructiva dels diferents cossos

En l'actualitat els diferents cossos que formen l'alqueria tenen una lectura diferenciada si bé hi ha una imatge unitària de conjunt.

La torre és l'element arquitectònic de més valor. Com s'ha dit, té un origen medieval de vigilància costanera, amb un volum prismàtic de base rectangular, d'uns 5,60 x 7,65 metres, de 5 trams d'altura. Aquesta altura té una hegemonia sobre que la resta de cossos. Està construïda amb rajola, morter i cal i carreus a les cantonades. El remat superior està format per una llotja d'arcs i capitell amb una coberta a quatre aigües en forma piramidal i una combinació de teula àrab i plana en línies verticals. Està integrada i comunicada amb l'habitatge en diferents nivells. Una escala de cargol la recorre verticalment i en el nivell més baix hi ha un espai que s'ha utilitzat com a bodega i un altre que podria haver funcionat com a refugi defensiu.

L'habitatge l'observem actualment amb una sèrie de transformacions i modificacions que s'han realitzat al llarg de segles si bé l'última i més important ha sigut a finals del XIX i durant les primeres dècades del segle XX. Té planta rectangular, dues altures completes i una tercera incompleta i de menor importància. El nucli original i més antic està construït amb dues crugies de murs de càrrega paral·lels a la façana principal, si bé això canvia en les zones ampliades als extrems. El sistema dels murs, originàriament és el mateix que el de la torre, rajola amb morter i cal, però alguns trams dels murs s'observen modificats i elevats amb material diferent. L'última modificació de la façana va augmentar la imatge senyorial del conjunt. La coberta és a dues aigües amb rajola àrab i hi ha alguns trams amb terrat pla.

Amb la configuració actual, els diferents cossos conformen un pati de servei tancat, des del qual es pot accedir als diferents espais. Al llarg del temps aquest pati ha sigut utilitzat tant per a distintes feines relacionades amb els treballs de l'alqueria com a explotació agropecuària com per a esbarjo de l'habitatge principal. En l'extrem nord hi ha un porxo amb una terrassa superior i des de dels diferents punts del pati es pot veure la torre amb tota la seua alçada. Algunes espècies vegetals plantades li proporcionen aire més agradable i trenquen la sobrietat de la construcció.

El cos del trapig té una estructura de les millors conservades entre els que queden a la comarca. Va arribar a ser un dels més moderns i potser l'últim en deixar de funcionar. Es va construir adossat a l'habitatge, en L, seguint l'esquema dels trapijos de la comarca. Tenia una planta d'uns 21 x 11 metres i posteriorment es va eixamplar 9,30 metres en sentit longitudinal. Originàriament, estava construït amb tres línies paral·leles de 6 arcs de rajola amb calç, rebaixats en la planta baixa i de mig punt i més estrets en la primera. Ha sofert diferents transformacions per ser adequat als treballs dels cultius posteriors a la canyamel i per

allotjar el bestiar. La seua cobertura és amb teula àrab a dues aigües.

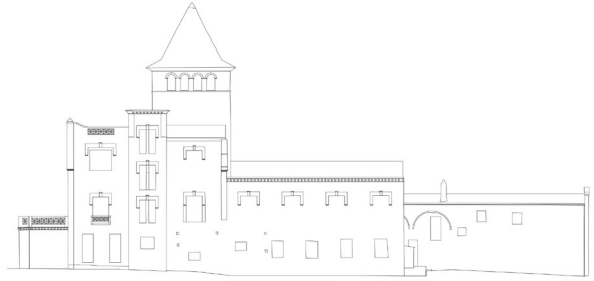

La resta d'espais situats al nord han allotjat diferents funcions relacionades amb els treballs de l'alqueria i també han servit d'habitatge temporal per a treballadors. Si bé no tenen la mateixa importància històrica ni són tan remarcables arquitectònicament, han sigut construïts de forma que ajuden a configurar la imatge unitària i volumètrica de conjunt.

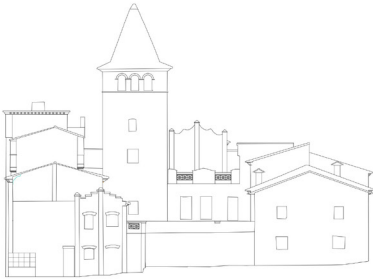
Alçament gràfic de l'alqueria

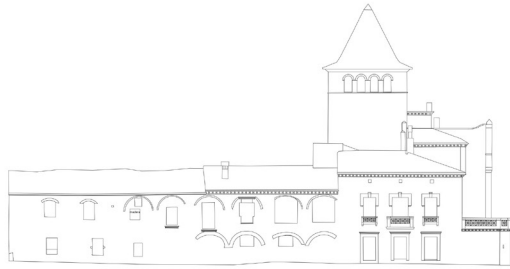
ALÇAT EXTERIOR EST (PRINCIPAL)

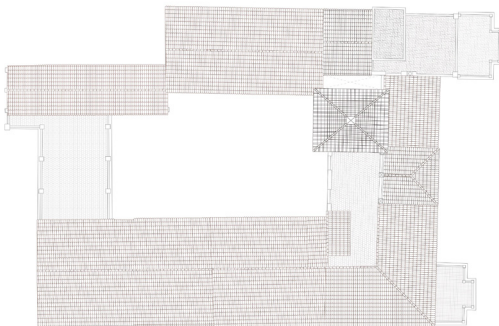
ALÇAT EXTERIOR NORD

ALÇAT EXTERIOR OEST

ALÇAT EXTERIOR SUD

Els paviments de la zona noble

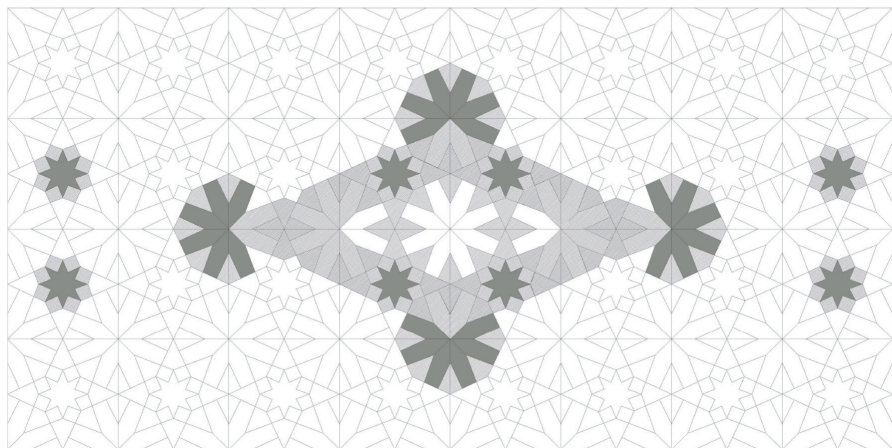
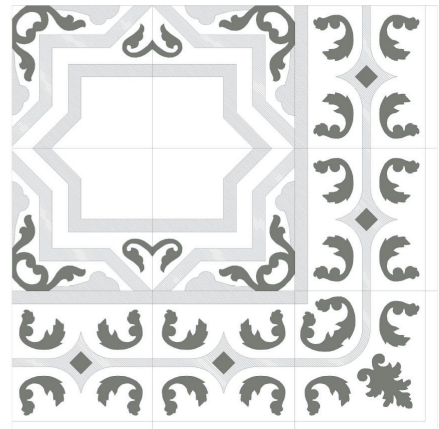
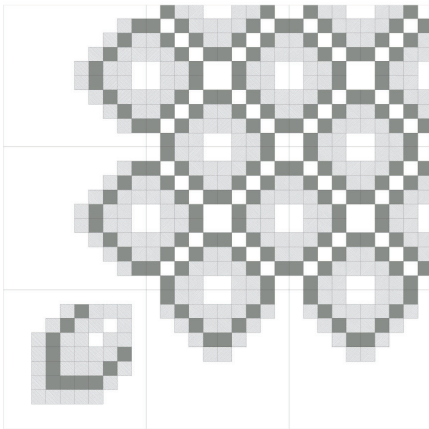
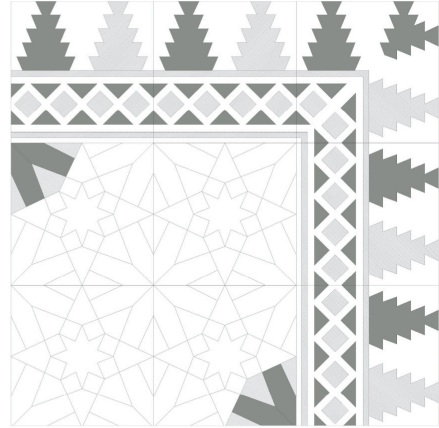
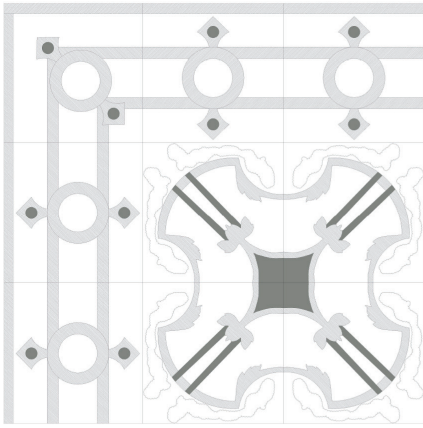
Els elements artístics no són abundants en el conjunt de la Torre dels Pares però els paviments en són una excepció. La planta baixa, primera i part de la segona de la zona noble estan pavimentades amb variades composicions de taulells hidràulics de la primera meitat del segle XX. Presenten diferents games cromàtiques i variats motius geomètrics o vegetals. Si bé els de la planta baixa són més senzills, tot el conjunt forma una rica col·lecció de gran valor que està en bon estat de conservació.

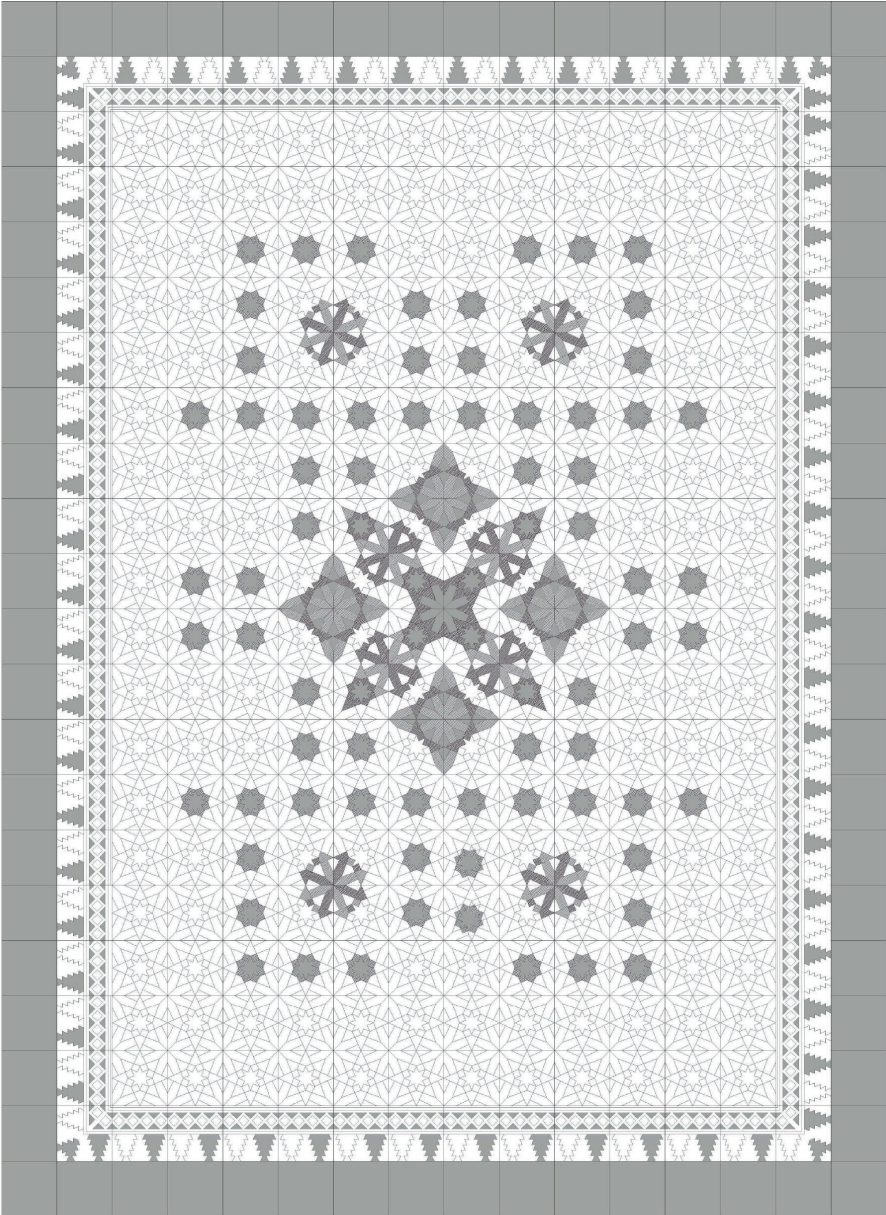
A més dels paviments, diverses estances tenen sòcols de fusta o pintats amb motius artístics que decoren les parets i una d'elles, fins i tot, un sostre de fusta artesanat.

Una part del nostre treball ha consistit en la realització de dibuixos a escala amb la geometria, els elements de tots aquests paviments i la forma de combinar-se en cada espai. A continuació adjuntem part d'aquest treball amb detalls dels mateixos.

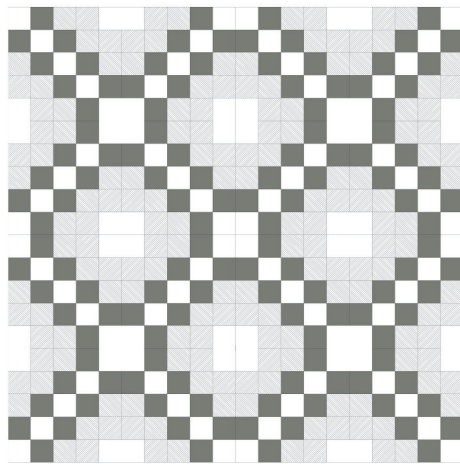
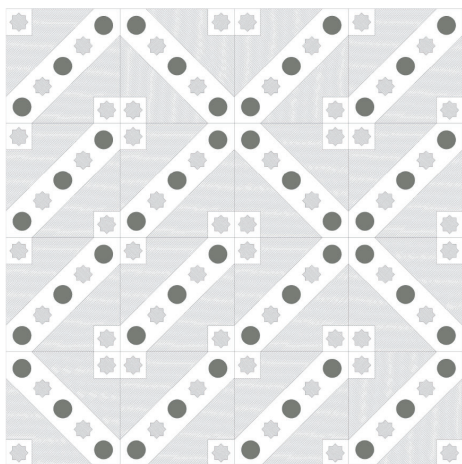
Paviments en planta primera:

Paviments en planta baixa:

Bibliografia

ALONSO, J. (2010): *Historia de Gandia: siglos XIII-XX*, Valencia, Editorial La Xara, Simat de la Vallidigna.

BESÓ, A. (1999): *Els horts de tarongers de Picanya. Arquitectura i paisatge*, Picanya, Ajuntament de Picanya.

CAMARENA, J. (1995): *Historia del distrito de Gandia*, Fomento de A.I.C.

CAVANILLES, A. J. (1981, 1795-1797): *Observaciones sobre la historia natural, geografía, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia*, Albatros.

DE LEÓN, A. (1926): *Guia del palacio ducal y de otros insignes recuerdos de los Borjas en la ciudad de Gandia*, Valencia.

DEL REY, M. (2005) *Lugares... una selección de textos, proyectos y obras en torno al tiempo y al lugar*. Ediciones Generales de la Construcción.

DEL REY, M. (2002). *Paisatge i arquitectura en l'horta*. Consell Valencià de Cultura.

DEL REY, M. (2010). *Arquitectura rural valenciana*, Galerada.

ESQUILACHE, F.: "Les torres d'alqueria andalusina del País Valencià", <http://harcajmv.blogspot.com.es> [consulta: 28 desembre 2015]

FONTAVELLA, V. (1952): *La Huerta de Gandia*. Instituto «Juan Sevastian Elcano» del Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

GARCIA, G. (2015): *Miramar, l'espai viscut: els noms de lloc, el parlar i la cultura popular*, Ajuntament de Miramar.

GISBERT, J. A. (2000): *SUCRE & Borja: [exposició]: la canyamel dels ducs : del trapig a la taula, Gandia, Casa de cultura "Marqués de González de Quirós"*, Conselleria de Cultura i Educació [etc.], Alacant: Such Serra.

LA PARRA, S. (1983): "Entre el Renaixement i el Barroc: l'època dels Borja", *El Llibre de la Safor*, D.L.

PÉREZ DE LOS COBOS, F. (2005). *Alquerías, masías y heredades valencianas*, Federico Doménech.

PONS FUSTER, F.: Aspectos económico-sociales del Condado de Oliva (1500-1750). Valencia

PONS MONCHO, F. (1979): *Trapig. La producción de azúcar en la Safor (siglos XIV-XVIII)*, Instituto "Duque Real Alonso el Viejo".

PONS MONCHO, F (2015): Daimús. *Datos para su historia*, Ajuntament de Daimús.

SANZ Y FORÉS, P.: Historia del Colegio y Universidad de Gandia. Gandia, 1970

SENSE AUTOR: "La Torre dels Pares", *Gandia, Feria y Fiestas*, Octubre 1967

Fitxa del B.I.C. ALQUERIA FORTIFICADA TORRE DELS PARES <http://www.ceice.gva.es/>